
Правила вживання апострофа
Використання спадщини Василя Сухомлинського
5 клас

Оксана Баранчук,
вчитель української мови та літератури
ЗОШ I–III ст. №7 ім. О.С. Пушкіна
м. Кіровоград

Мета: *закріпити* знання, вміння, навички з правопису слів з апострофом; *розвивати* логічне мислення, уяву, мовлення; *збуджувати* інтерес до творчості

В.О.Сухомлинського; *сприяти* вихованню любові і поваги до рідної мови, художнього слова.

Обладнання: картки, карта подорожі, В.Сухомлинський

"Чиста криниця", портрет В.О.Сухомлинського, схема "Вживання апострофа".

Тип уроку: закріплення вивченого матеріалу (урок-подорож).

Знати: правила написання слів з апострофом.

Вміти: правильно писати слова з апострофом.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми і мети уроку

Загадка

Я такий же, як знак розділовий,

І відомий шкільній дівчорі.

Та в словах української мови

Я пишусь не внизу, а вгорі.

Спробуй лиш написати ім'я —

Зразу стану потрібен і я. (Апостроф)

Вчитель. Діти, основним завданням нашого уроку є закріплення правопису слів з апострофом, яке ми проведемо під час цікавої мандрівки у казку.

На нас чекають пригоди і, можливо, небезпека (пов'язана з грамотністю).

"Подорожуючи," ми будемо виконувати завдання, які я взяла із творів В.О. Сухомлинського, нашого земляка, великого мислителя, видатного вчителя з Павлиша. Але перш ніж вирушити у подорож, підготуємо пальчики для письма.

Психологічний настрій. "Місток побажань"

III. Актуалізація опорних знань

Гра "Пальчики вітаються"

Лікти стоять на парті. Кожним пальцем правої руки діти торкаються пальців лівої руки вперед і назад. Потім з пальчиками сусіда.

— Любі діти! Я спостерігала, як віталися пальчики, і раділа з вашої доброзичливості. А тому з радістю вам повідомляю: "Вирушаємо у подорож!" Творчих вам успіхів!

Давайте пригадаємо правила, яких слід дотримуватись, починаючи серйозну подорож.

Ми всі одна команда.

Один за всіх і всі за одного.

(На дошці карта із маршрутом подорожі.)

— Ви любите казки?

Казка "Зникнення апострофа"

У тридев'ятому царстві є незвичайна країна Фонетика. Правлять нею три сестри: сувора і розумна Орфографія, точна Графіка і миловида та співуча Орфоєпія.

Якось у цій країні сталася надзвичайна подія — зник Апостроф. У Фонетиці почався страшний безлад. Графіка та Орфографія хапалися за голову, бо люди почали неграмотно писати. Орфоєпія потерпала від неправильної вимови. Люди не могли нормально порозумітися!

Треба негайно шукати Апостроф. До пошуків залучили найкращі сили. І ось що з'ясували слідчі. Кома, що мешкала у сусідній країні, давно заздрила Апострофу, оскільки він був такий же, як і вона, але завжди стояв вище. Можливо, це її рук справа.

— Діти, ми зможемо допомогти знайти Апостроф, якщо з'ясуємо, для чого він вживається.

Робота зі схемою "Вживання апострофа"

— На що вказує апостроф?

— Як вимовляються слова з апострофом?

— Після яких букв і перед якими вживається апостроф?

— Після яких значущих частин слова і перед якими буквами пишемо апостроф?

— Чи є якась пересторога щодо кількості приголосних перед наступними **я, ю, є, ї**?

(*"На святі мавпа (мавпячий) пила духмяний, медвяний, тьмяний, морквяний сік, дзвякаючи цвяхом об склянку".*)

IV. Систематизація і узагальнення знань

— Отже, діти, ми дізналися, що наш Апостроф захований у **Скелі твердих приголосних**. Щоб потрапити туди, слід подолати **Трясовину фонетичної транскрипції**. А з неї не так-то й легко вийти.

Завдання: подані в транскрипції слова записати відповідно до орфографічних норм. (*Картка №1*)

[л'убовйу] , [бйут'] , [арфйарка] , [подв'ірія] , [п'івйаблука] , [в'ідійзд], [звйазати] , [р'із'б'ар] , [моркв'аний] , [с'в'ашчен:ий] , [вйал'іс'т'] , [снар'ад].

— Ми переправились через **Трясовину** й опинились в **Орфографічному чагарнику**. Щоб вийти з нього, нам треба виконати завдання.

Завдання. Виписати з твору В.О. Сухомлинського слова з апострофом, пояснити написання. Дописати ще два слова, в яких є апостроф.

Читання твору "**Який слід повинна залишити людина на землі?**" (с. 266)

Старий майстер поставив кам'яний дім. Став збоку й милується ним. "Завтра в ньому оселяться люди", — з гордістю думав майстер.

А тут біля дому гуляв хлопчик. Він скочив на сходинку й залишив слід своєї маленької ніжки на ще не затверділому цементі.

— Навіщо ти псуєш мою роботу? — каже з докором майстер.

Хлопчик глянув на відбиток ноги, засміявся і втік.

Минуло багато років. Хлопчик став дорослий.

Життя його склалось так, що він часто переїжджав з міста до міста, ніде довго не затримувався, ні до чого не прив'язувався — ні руками, ні душею.

Наспіла старість. Згадав старий чоловік своє рідне село на березі Дніпра. Захотілося йому побувати в рідному селі. Приїхав старий чоловік на свою батьківщину. Зустрічається з людьми, називає своє прізвище, та всі знижують плечима — ніхто не пам'ятає такої людини.

— Що ж ти лишив після себе? — питає у старого чоловіка один дідусь. — Чи є в тебе син або дочка?

— Немає в мене ні сина, ні дочки, — відповідає старий чоловік.

— Може, ти дуба посадив?

— Ні, не посадив я дуба...

— Може, ти виплекав поле?

— Ні, не виплекав я поля...

— Ну то, виходить, ти пісню склав?

— Ні, і пісні я не склав.

— То хто ж ти такий? Що ж ти робив цілісіньке життя? — з подивом запитав дідусь.

Нічого не міг відповісти старий чоловік. Згадалася йому та мить, коли він залишив слід на сходинці. Пішов до того дому. Стоїть будинок, наче вчора його поставили, а на нижній сходинці — закам'янілий відбиток його маленької ніжки.

"Ось і все, що залишиться після мене на землі, — з гіркою думкою старий чоловік. — Але ж цього мало, дуже мало... Не так треба було жити!..."

— Сподобалось оповідання?

— Яка його тема? (Сенс життя: залишити після себе щось добре, значуще...)

— Які слова з орфограмою "апостроф" ви виписали?

(Кам'яний, прив'язувався, не пам'ятає, закам'янілий)

— Молодці! Ось перед нами **Пустеля помилок** — страшна, безводна і жорстока.

Завдання. Списати текст, вставляючи, де потрібно, м'який знак або апостроф. Пояснити їх вживання. (Картка №2)

Післ..я гар..ячого літн..ого дня заgrimіла гроза. Пішла злива. Вода залила ластів..яче гніздеч..ко, що приліпилос.. до стіни старої повітки. Розвалилося гніздеч..ко, повипадали пташен..ята. Вони вже вбралися в пір..яч..ко, але ще не вміли літати. В..ет..ся ластівка над дітками, кличе їх під куц.. заховатися. (За В. Сухомлинським).

Оазис (фізкультхвилинка)

— Нарешті є можливість перепочити і набратись нових сил.

— Перед нами наступне випробування.

Туманне марево (учень працює біля дошки)

Завдання. Запишіть слова у дві колонки. У першу — слова, які пишуться без апострофа, а у другу — з апострофом.

Цв..ях, плем..я, вир..яджати, в..юн, ад..ютант, отовар..ювати, Св..ятослав, риб..ячий, різьб..яр, знічев..я, присв..ята, жираф..ячий.

Ключ. У кожному слові підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте закінчення вислову В. Сухомлинського "Слово — то дивний ..."

Правильний варіант:

цвях	плем'я
виряджати	в'юн
отоварювати	ад'ютант
Святослав	риб'ячий
різьбяр	знічев'я
присвята	жираф'ячий

Ключ. "Слово — то дивний ... (витвір людини)."
— Як ви його розумієте?

Галявина загадок. (Картка №3)

Його б'ють, він не плаче,
А ще вище скаче. (М'яч)

Це який дивак знадвору
Носить здобич у "комору"

Не на спині у мішку,
А сховавши за щоку. (Хом'як)

Воно належить мені,
але інші його вживають
частіше за мене. (Ім'я)

Яке слово складається з семи однакових літер?
(Сім'я)

— З однією відгадкою скласти речення.

V. Підсумок уроку

— Кома відпустила Апостроф, але за умови: ви завжди будете його правильно вживати.

— Ось і закінчилась наша подорож. Я думаю, що вона принесла вам хвилини радості, а не розпачу. Всі перешкоди ви подолали успішно. Сподіваюся, що знання, здобуті під час вивчення теми, будуть міцними і допоможуть вам долати не лише уявні, а й реальні перешкоди.

Висловіть, будь ласка, свої враження від подорожі. (Метод "Мікрофон")

— Що ви розкажете про сьогоднішню подорож удома?

Заповнення таблиці "Як я засвоїв тему"

(Картка №4)

Маршрутний лист _____				
Бали				
№	Назва	Теорія	Практика	Разом
1.	"Трясовина фонетичної транскрипції"			
2.	"Орфографічний чагарник"			
3.	"Пустеля помилок"			
4.	"Туманне марево"			
5.	"Загадкове озеро"			
Разом				

Оцінювання. Визначення найактивніших учасників подорожі.

VI. Домашнє завдання

1. Виписати прислів'я з апострофом (5) (Добрий чоловік — надійніше кам'яного муру; добре ім'я — найкраще багатство тощо)

2. Дібрати словниковий диктант (12)

3. Твір-мініатюра "Рідне слово", використовуючи слова з апострофом.

Словничок до уроку

Ад'ютант — військовослужбовець, що перебуває при командирі для виконання службових доручень.

В'юн — надзвичайно рухлива зміїста риба невеликих розмірів з видовженим гнучким тілом.

Знічев'я — 1. Від нічого робити.

2. Раптово, несподівано.

3. Без причини.

Марево — щось уявне, що здається реальним; предмет або явище, в реальність якого важко повірити (міраж, ілюзія, примара...)

Оазис — місцевість із багатою рослинністю, водою посеред пустелі.

Отварювати — одержувати товар; купувати щось у великій кількості.

Присвята — від присвячувати. Призначити, адресувати або дарувати щось кому-небудь (про твір літератури або мистецтва)